

GUDMUND SANDVIK: Prestegard og prestelønn. Studiar kring problemet eigedomsretten til dei norske prestegardane. Oslo, Universitetsforlaget, 1965. 341 s. 24,50 no. kr.

I 1955 ansattes lektor, cand. philol. Gudmund Sandvik af Norges almenvitenskapelige forskningsråd til at foretage en undersøgelse af spørgsmålet om ejendomsretten til de norske præstegårde, et næsten klassisk tema, som i forrige århundrede ikke mindst Absalon Taranger og Ebbe Hertzberg beskæftigede sig med, og som ikke blot i nabolandene, men Europa over gang på gang har givet anledning til såvel lærde som ikke mindst politiske disputer. Som resultat heraf foreligger nu dette værk, hvis blivende værdi især ligger i det omfattende materiale, der her fremlægges, så meget mere imponerende, som det på en gang forudsætter beherskelse af middelalderkilder, enevældens aktpakker og nutidens rigsdagsbetænkninger, domstolsvoteringer m. v., hvortil kommer, at forfatteren gør interessante sidespring ind i moderne semantik, in casu: hvad forstod de forskellige tidsaldre ved begrebet »ejendomsret«?

Alligevel må man på forhånd stille sig yderst skeptisk til de konklusioner, som Sandvik drager (at »Staten eig dei kyrkjelege fonda og restena av det benefiserte godset derunder prestegardane«), først og fremmest fordi han ved bevidst at følge det berygtede princip, at det er »ikke frøet, men jordsmonnet«, der er det væsentlige for historikeren (mon Jens Arup Seip vilde vedkende sig den hyppige brug af hans i en konkret situation anvendte ripost?), udelukkende anskuer dette almeneuropæiske problem under en snæver, lokalbestemt synsvinkel. At der udenfor Norge findes en rig litteratur om disse emner, for eksempel i de nordiske nabolande (således skrev Schalling 1936 på officiel svensk opfordring ligeledes om dette spørgsmål), er ham, om ikke ubekendt, i hvert fald irrelevant. Og i betragtning af at norske kirkelige anliggender fra 1536 til 1814 styredes af myndigheder med sæde i København, virker det temmelig pauvert blot at blive konfronteret med nutidige danske statsretslærdes opfattelse af folkekirkens aktuelle stilling.

Næsten grotesk indsnævret virker hans middelalderafsnit på baggrund af den enorme internationale forskning, der i de sidste halvhundrede år har beskæftiget sig med for eksempel selve beneficiebegrebets og -systemets opståen og udvikling. Havde forfatteren taget hensyn til også denne side af problemet, kunde hans iøvrigt udmærkede tanke om »funktionsmønsteret« (at et aflønningssystem nødvendigvis må være bundet til tidens almindelige økonomiske struktur) have været ført nok så radikalt igennem, idet han da kunde have parallelliseret beneficientsystemet (på kirkens område) med feudaltvæsenet (på verdsligt område) og derved givet det for en historiker næsten selvfølgelige svar på problemet; thi lige så lidt som vi i nutidens Europa har bevaret »lensvæsenet«, i lige så ringe grad er det nødvendigt at opretholde resterne af gejstlighedens beneficerede aflønningsformer. Men formentlig er forfatteren for bundet i sine forsøg på at bringe udviklingen ind under juridiske termini til at kunne acceptere historiens realiteter. Ikke desto mindre vil enhver, der ønsker at beskæftige sig med problemer, som har berøring med den norske kirkes økonomiske forhold, have grund til at være Sandvik taknemmelig for en omhyggelig og grundig materialesamling med udførlige referater af tidligere forskning og debat.

TROELS DAHLERUP